

Insektvänligt

BETE I TRADITIONELLA BIOTOPER

De traditionella biotoperna är kända för en mångsidig växtlighet, men där finns också en rik mångfald av olika insekter. Bland dem finns också många hotade insekter. Betet är en utmaning om man vill beakta alla grupper av organismer. Det är inte helt lätt att upprätthålla optimala förhållanden för dem alla.

De traditionella biotoperna är viktiga livsmiljöer för insekter. En orsak till att insekterna minskat är att deras naturliga livsmiljöer minskat, bland annat för att traditionella biotoper blivit igenvuxna. Men betande kan också minska insekterarna på naturbetesmarker. Därför är det viktigt att beakta även insekterna i vårdade traditionella biotoper. I traditionella biotoper lever bland annat stora och små fjärilar, humlor, bin, skalbaggar och tvåvingar.

Idka

insektvänligt bete särskilt på betesmarker där du vet att det finns hotade insekter.

VARFÖR ÄR INSEKTERNA VIKTIGA?

I traditionella biotoper lever många olika pollinerare, nedbrytare och rovinsekter som är viktiga för lantbruket. Pollinerarna bidrar till en skörd av hög kvalitet. När dyngbaggarna gräver gångar och bryter ner dynga, syresätter de samtidigt jorden och minskar metanutsläppen. Insekterna utgör också föda för andra arter. En riklig och värdefull fauna av insekter höjer också värdet på den traditionella biotopen.

HURDANA KRAV HAR DE TRADITIONELLA BIOTOPERNAS OLIKA INSEKTER?

Dagfjärilar trivs i områden med lågt betestryck. Ju högre växtligheten är på en äng, desto fler dagfjärilar finns där. Kraftigt betade traditionella biotoper har mindre dagfjärilar som behöver blommor. Mest dagfjärilar och flest arter av dem finns ofta i områden med lite betande eller på ängar som inte använts på flera år. Ängarnas dagfjärilsarter har ändå nytta av att ängarna vårdas då och då och de lider av långvarig vildvuxenhet.

Fjärilslarverna lever på sina egna näringsväxter. Fjärilarna är specialiserade på vissa näringsväxter och vissa delar av växten. En del larver lever på växternas rötter eller nedre delen av stjälken, en del på bladen och andra på blommor och/eller frön. Arter som lever på rötterna kräver solexponering vid markytan och är känsliga för igenväxande. Arterna som lever på blommor och frön lider däremot av alltför kraftigt betande.

Populationerna av andra **stora fjärilar, svärmare, spinnare, mätare och nattflyn** minskar också av kraftigt betande på både frisk- och torrängar. Antalet arter och individer ökar ju högre ängens växtlighet är.

Dyngbaggarna är rätt så krävande när det gäller miljön de lever i. Betesmarkens värmeförhållanden, jordmån och fuktighet påverkar mängden dyngbaggar. En del av dem trivs i skuggan och andra på solexponerade ställen. Många hotade dyngbaggsarter gillar överbetade områden, eftersom solen där kommer åt att värma markytan och det är lätt att gräva i marken.

Man har inte märkt att aktiv vård av ängar skulle påverka förekomsten av **humlor**. **Solitärbin** förekommer i desto större mängd, ju längre tid det gått sedan ett område vårdats. Jordfläckar som är fria från växtlighet ökar antalet arter och individer av bin och humlor som bygger bon i jorden.

Skalbaggar, till exempel jordlöpare, har nytta av mångsidiga betesmarker där boskap trampar omkring och äter av markvegetationen. Med tanke på skalbaggnas mångfald borde betandet ändå inte vara alltför effektivt, utan den största nyttan har de av relativt lätt betande.

HUR DU KAN SKAPA EN LIVSMILJÖ SOM ÄR BRA FÖR INSEKTER

Insektarter som trivs i ängsliknande områden främjas vanligen av en inte alltför kraftig vård.

Rotationsbete passar också traditionella biotoper. Rotationsbete innebär ett lägre betestryck.

Överbete bör undvikas. Överbete gör att insekter som är beroende av ängsväxtligheten minskar, särskilt fjärilar, humlor och bin. För dessa är det bättre om traditionella biotoper inte betas överallt med samma effektivitet. På överbetade naturbetesmarker saknas de fjärilslarver som lever ovanför markytan nästan helt, och bara de arter som lever på växternas rötter eller vid markytan kan klara sig. Å andra sidan gillar dyngbaggarna ett hårt betestryck.

Varje år kunde gärna en del av betesmarken vara obetad. För att vårda de traditionella biotoperna med värdefulla insektarter kan hagarna delas med mellanstaket, så att en del hagar betas lättare och andra vårdas till exempel med slätter. Fjärilars näringsväxter kan också inhägnas skilt från resten av en hage. Det lönar sig att variera vårdsätten.

Slätter skapar en lämpligare livsmiljö för många insekter än kraftigt betande. Man kan också slå ängen ställvis och lämna andra ställen oslagna. Det gör växtligheten mångsidigare och ökar livsmöjligheterna för ängens insekter. Slättern görs vid en tidpunkt som passar insekterna, det vill säga på sensommaren eller hösten.

Långvarig brist på skötsel är inte bra för fjärilarna. Men en kortare tid av lugn och ro på ett eller några år är däremot ofta bra för hotade fjärilsarter.

Vid valet av betesområden är det bäst att inte ha ständigt bete på små ängar.

Solexponerade områden, som torrängar, hålls öppna. Jordfläckar utan växtlighet hör till de soliga områdena.

Utöver att tänka på betet är det bra att **spara rötträd** och se till att det finns en kontinuitet av dem.

KÄLLOR:

Kuussaari, M., Rytteri, S., Toivonen, M., Gürsönmez, K., Heliölä, J., Huikkonen, I-M., Lindgren, S., Paukkunen, J., Pöyry, J., Raatikainen, K & Sihvonen, P. 2023. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 13 | 2023 Hoidon vaikutukset ja niittyajiston säilyminen perinnebiotoopeilla. PEBIHOITO-hankkeen loppuraportti https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/358802/SykeRa_132023_PEBIHOITO.pdf

Roslin, T. ja Helivaara, K. 2009. Suomen lantakuoriaiset. Opas santiaisista lantiaisiin.

Kaitila J. 2024 Kaakkois-Suomen perinnebiotooppien perhoslajiston inventointi 2020–2022. Närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/188677/Raportteja%205%202024.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Seppä, R. 2023. Karjan metsälaidunnuksen ja kasvillisuuden vaikutus perinnebiotoopin kovakuoriaisten (Coleoptera) ja luteiden (Heteroptera) lajistoon ja monimuotoisuuteen. Pro gradu-studie. Åbo universitet. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/174465/Roni_Seppa_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

